

Színház- és Filmművészeti Egyetem
Doktori Iskola

**FILMOKTATÁSI MÓDSZERTAN A HÁTRÁNYOS HELYZETŰEK
SZOCIÁLIS- ÉS KULTURÁLIS KOMPETENCIAFEJLESZTÉSRE A
MAGYARGÉCI ÉS MISKOLCTAPOLCAI AKCIÓKUTATÁSOK ALAPJÁN**

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ TÉZISEI

Salamon András

Témavezető: Almási Tamás DLA, egyetemi tanár

2013.

Tézisek

Az általam kigondolt és többek segítségével fejlesztett Roma Filmiskoláról szóló dolgozatom egy művészetpedagógiai- és szociális kutatómunka legfontosabb állomásait, eredményeit, kudarcait, valamint a szerző további terveit mutatja be. Legfontosabb ambícióm, hogy – miközben igyekszem megfelelni a tudományos szövegekkel kapcsolatos általános elvárásoknak – részt tudjak majd venni a dolgozatban leírt állítások társadalmi hasznosításának gyakorlati folyamatában, megvalósításában. Természetesen fontosnak tartom, ha egyetemi hallgatók, tanárok, kutatók megismerik e dolgozat lényeges állításait és esetleg a javaslataikkal támogatják, hogy az elkezdett munkánk folytatódhasson, de választott témám jellegéből adódóan ennek a disszertációnak a létjogosultságát az akciókutatásaim során leírt és leforgatott anyagok továbbfejlesztése, megvalósítása adhatja meg.

Jelen szöveg közvetlen előzményeként, az ELTE Bölcsészettudományi Karának Filmtudomány Mesterszakán készített dolgozatomban leírtam a nullhipotézisemet, mely szerint a mélyszegénységben, alapvető kulturális-szociális szükségletektől elszakítottan, szegregációban élő, jellemzően roma származású – vagy mások által romának tekintett – vidéki fiatalok társadalmi és munkaerőpiaci integrációját, majd ennek nyomán a felemelkedésüket, életesélyeiket nagyban segíti, ha – egy speciális filmoktatási módszertan eszközeivel – sikerül megváltoztatni a munka világával kapcsolatos attitűdjüket.

Már az MA-dolgozat megírásakor arra készültem, hogy az abban bemutatott kezdeti eredményeket – Roma Filmiskola első akciókutatása Magyarécben és az ott készített „*Tíz év múlva*” című vizsgafilm – oly módon fogom módszertanná fejleszteni, hogy felhasználom az oktatói és kutatói munkám során megszerzett tapasztalataimat.

Ezekre a tapasztalatokra alapvetően két intézményben, az ELTE Társadalomtudományi Karán és a BKF Művészeti Intézetében, valamint a második és harmadik akciókutatásom alkalmával tettem szert. Az ELTÉ-n Szociálismunkás hallgatókat, a BKF-en film- és televíziórendezőket oktatva tartottam speciális felkészítő kurzusokat a Roma Filmiskola tananyagából, míg a budapesti és

miskolctapolcai workshopok lehetőséget adtak, hogy hallgatóimmal a terepen – filmkészítés közben - gyakoroltuk a módszertanfejlesztés során elsajátított tudást.

A legfontosabb állítások, melyek mentén a dolgozatomat írtam:

1. A filmoktatás alapszintű megszervezésével viszonylag rövidtávon látványos sikereket tudunk elérni a képzésbe bevont, akár alacsony iskolázottságú fiatalok személyiségfejlődésében.
2. A Roma Filmiskola deklarált céljai között nem szerepel, hogy a klienseket filmkészítővé képezzük; ilyen ígéreteket sohasem tettünk, sőt ellenkezőleg: arra hívjuk fel a figyelmet, hogy a nehéz helyzetben élők számára az RFI csupán egy innovatív szociális eszközként ajánlja a filmkészítést.
3. A filmkészítés folyamatába bekapcsolódó, abban sikeresen együttműködő fiatalok önértékelése, munkakultúrája, kommunikációs készsége, kreativitása, önkifejező tehetsége megerősödik, s ezáltal rövid időn belül, látványosan javul az esélyük, hogy segély, közmunka és feketemunka helyett a jóléti társadalomban foglalkoztatott, adófizető és másokkal egyenrangú állampolgárok lehessenek.
4. A dolgozatban leírt módszertan elsajátításával mind a filmes, mind pedig a társadalomtudományi karok hallgatói kiképezhetők a Roma Filmiskola leendő oktatóivá, így ezáltal megteremtődik az elvi feltétele annak, hogy az iskola széles körben képezze a roma fiatalokat.

Dolgozatom részletesen igyekszik bemutatni az utánpótlásképzés koncepcióját; elméletét és gyakorlatát, a szervezeti, személyi, technikai feltételeket. Ennél is fontosabb teret szántam annak a látszólagos ellentmondásnak a kifejtésére, hogy a személyességet és a személytelenítést milyen lényegesnek tartom ennek a munkának a során. A személyesség természetesen nélkülözhetetlen, ha jelentős pedagógiai eredményeket akarunk elérni a nehéz sorsú fiatalok életésélyeinek javítása érdekében. A személytelenítésről azért fontos beszélni, hogy többet érvünk el, mint egy konkrét személyhez kötődő és csak egy alkalomra szóló modellkísérlet esetében. Az RFI célja éppen az, hogy megismételhető, elterjeszhető és intézményesíthető programmá tudjon fejlődni. Ehhez egyre több fiatal szociálismunkás, filmes és más önkéntes szakember, egyetemi hallgató bevonására lesz szükség, akik a kliensekkel partnerségben dolgozva képesek lesznek újabb és újabb sikeres modellprogramok

megszervezésére, új filmek elkészítésére, valamint - a projekt befejeztével - az érintettek utánkövetésére.

Végül a számomra legfontosabb célkitűzést szeretném megemlíteni, mégpedig a tágabb környezet attitűdváltását. A Roma Filmiskola programját, módszertanát fejlesztve, az érintett cigány fiatalokkal és az oktatásukban résztvevő önkéntesekkel, szakemberekkel együttműködve az derült ki, hogy a romákkal szembeni előítéletes, kirekesztő magatartás megváltoztatására, valamint az irántuk megnyilvánuló társadalmi szolidaritás megerősítésére a leghatékonyabb eszköz az lenne, ha sikerülne divatos, követendő magatartásformává válnia az önkéntes szociális munkának. Tekintettel arra, hogy a Roma Filmiskola e tekintetben is újat kínál azáltal, hogy a filmet, mint eszközt helyezi a képzési stratégia centrumába, jelenleg úgy látom, hogy bizakodóak lehetünk. Okunk van arra számítani, hogy az eddigiekben tapasztalható érdeklődés és lelkesedés csak fokozódni fog, ahogy egyre többen ismerik meg a munkánkat és főleg a romagyerekek által készített különösen tehetséges filmeket.

SALAMON ANDRÁS (Balázs Béla-díjas) forgatókönyvíró-rendező-operatőr-tanár

Hat éves korától gyerekszínészként dolgozik magyar filmekben. Később fotós, majd 1979-től kameramann szakon tanult a **Színház- és Filmművészeti Főiskolán**. Azóta íróként, rendezőként és operatőrként dolgozik játék- és dokumentumfilmekben, televíziós műsorokban. Első önálló kötetéért megkapja a legjobb könyvért járó **Bródy Sándor-díjat**. Társadalmi témájú filmjeiért többször kapott **Tolerancia díjat**. Filmrendezést tanított az ELTE Szociológiai Intézetében, az Színház- és Filmművészeti Egyetemen, a Független Média Központban. Jelenleg a Budapesti Kommunikációs és Üzleti Főiskola Művészeti Intézetében, valamint az ELTE Társadalomtudomány karán oktat rendezést, filmtörténetet. Az **ELTE Filmtudomány Tanszék MA** szakán szakdolgozatát a „Hátrányos helyzetűek kompetencia fejlesztése a filmművészet segítségével” címmel írta. Filmes munkái mellett évek óta foglalkozik társadalmi konfliktusok kezelésével. Nevéhez fűződik többek között a Filmsál Akció, a magyargéci Roma Filmiskola megalapítása, a Restart-program a mélyszegénységben élők felzárkóztatásáért, és számos egyéb, emberi jogi projekt vezetése. „Meséld el” című holocaust témájú kisfilmjét 2010-től a középiskolai történelemórákhoz kapcsolódóan tanítják. 2012-ben megalapítja az első magyarországi Filmszínész mesterséget oktató, akkreditált iskolát. Jelenleg a Színház- és Filmművészeti Egyetem Doktori Iskolájának hallgatójaként a Roma Filmiskola módszertanáról írja DLA értekezését. Az SZFE 2013 őszén indult, 6x6-os osztályának egyik vezető tanára.

JÁTÉKFILMEK:

- 1989 **ITT A SZABADSÁG!** (író és társrendező)
1991 **ZSÖTEM** (író, rendező) Kritikusok **B. Nagy László díja a Legjobb Első filmért**
1997 **KÖZEL A SZERELEMHEZ** (író, rendező) 25 nemzetközi fesztivál, köztük:
Pescara: **Legjobb film**, Cottbus: **FIPRESCI** díj, Angers: **Legjobb női színész**,
Montreal: **Fődíjra nominálva**, Magyar Filmszemle: **Legjobb forgatókönyv**,
Kritikusok díja a **Legigéretesebb fiatal színésznek**, Kamera Hungária: **Legjobb operatőr**
2004 **GETNO** (író rendező) Filmszemle: **Aranyolló díj a Legjobb vágásért**

DOKUMENTUMFILMEK:

- 1990 és 2002 között mintegy 30 dokumentumfilm, köztük:
HUTTYÁN : rendező-operatőr Filmszemle rendezői díj
VÁROSLAKÓK : Filmszemle rendezői és operatóri díj
KOLDUSGYEREKEK rendező-operatőr
JONUC ÉS A KOLDUSMAFFIA: rendező-operatőr Filmszemle kategória díja,
Dubrovnik Filmfesztivál. **2. Legjobb film**, Vicenza: **Fődíj**
ELVESZETT CSALÁD (Incze Agnessel)
A **VÁROS RITMUSA** (rendező-operatőr) 20 nemzetközi fesztivál, köztük: **Filmszemle operatóri díj**, Neubrandenburg: **Legjobb Európai Dokumentumfilm Díja**,
HSC Aranyszem Díj a Legjobb operatőrnek

RÖVIDFILMEK

- 2001 **AZ ÉLET**
2002 **SZEPTEMBER**
2006 **MESÉLD EL** 35 nemzetközi fesztivál, köztük: **Amiens Nemzetközi Filmfesztivál: Fődíj, Közönségdíj, Katolikus Média Világszervezet Díja, Amiens városi börtönlakóinak díja, Triest: Közönségdíj, Ostuni, Italia: Legjobb Film díja**
2009 **VISZLÁT, ADÉL!**
2010 **NIGHTFALL – bemutató az Európai Parlamentben, Brüsszelben**
2010 **TÍZ ÉV MÚLVA – bemutató az Európai Bizottságban, Brüsszelben**
2011 **MAGYARORSZÁG 2011 –** (közös film Tarr Bélával, Jancsó Miklóssal)

TELEVÍZIÓS SOROZATOK (válogatás)

- 2002 **POPSZTÁROK** rendező (12 részes sorozat)
2004 **VIGYÁZAT, JÖVÜNK** rendező-operatőr (25 részes sorozat az Európai Unióról)
2005 **DESSZERT** (Kepes Andrással)
2005 **VILÁGFALU** rendező-operatőr (12 részes sorozat Kepes Andrással)
2006 **MAGYAR MESEK** rendező-operatőr (25 részes sorozat Kepes Andrással)
2007 **NEM A TE NAPOD** rendező (12 részes sorozat)

ÍRÓI MUNKÁK

- 1995 **ADÉL –** Mozgóképeskönyv című antológiában
1996 **A KUTYÁK NEM FELEJTENEK –** Balassi Kiadó – **Legjobb első könyv díja**
2008 **PUDLIGÁROK –** (A Hasítás című antológiában) Magvető Kiadó

RÁDIÓJÁTÉKOK a Magyar Rádió számára

- 2002 **ZSÖTEM** (író-rendező)
2004 **A KUTYÁK NEM FELEJTENEK** (író-rendező)

- 2006 **AZ UTOLSÓ PERC** (író-rendező)
2008 **ADÉL** (író-rendező)
2010 **JONUC** (író-rendező)
2010 **ROZI AZ ÉGEN** sorozat (rendező)
2011 **IDŐFUTÁR** napi sorozat (rendező)
2012 **MEGBÍZHATÓ ÚRIEMBER** 4 részes hangjáték (rendező)
2013 **HANGOKAT HALLOK** (rendező)

SALAMON ANDRÁS Rendezői filmográfia

- Hajléktalanok (1989)
- Cigányok (1989)
- Ki vigyáz ránk? (1991) (operatőr is)
- Itt a szabadság! (1991) (forgatókönyvíró is)
- Miről álmodnak a kínaiak? (1991)
- Gyerekek a városban (1991)
- Hős utca (1991)
- Film a szépségről (1992)
- Egy vidám nap a szeméttelen (1992)
- Vágyakozás (1992)
- Cigányballada (1992) (operatőr is)
- Az élet (1992)
- Zsötem (1992) (forgatókönyvíró és zene is)
- Idegenlégió (1993) (operatőr is)
- Gyilkosság semmiért (1993)
- Elhagyott emberek (1993)
- Film a melegekről (1993)
- Fiatal bűnözők (1994) (operatőr is)
- A tejesember (1994) (operatőr is)
- Ózdi képeslapok (1994)
- Marika élete (1994) (operatőr is)
- Az utolsó út (1994)
- Koldusgyerek (1994) (operatőr is)
- Roller (1995)
- Taxisofőr volt (1995)
- Lujza utca (1995)
- A bácsi és a villamos (1995)
- A vállalkozás szenvedélye (1995) (operatőr is)
- Anna Frank és a cigányok (1996) (operatőr is)
- A rádió (1996) (operatőr is)
- Huttyán (1996) (forgatókönyvíró és operatőr is)
- Az őseember álma (1997) (operatőr is)
- Városlakók (1997)
- Szeptember (1999) (forgatókönyvíró is)
- Közel a szerelemhez (1999) (forgatókönyvíró is)
- Jonuc és a koldusmaffia (2000) (forgatókönyvíró és operatőr is)
- Elveszett család (Incze Ágnessel, 2001) (forgatókönyvíró is)
- A kommunizmus ígérete (2002) (operatőr is)
- Getno (2004) (forgatókönyvíró is)
- Világfalu (2006) (operatőr is)
- Meséld el... (2007) (forgatókönyvíró is)
- A város ritmusa (2007) (forgatókönyvíró és operatőr is)
- Viszlát, Adél! (2009) (forgatókönyvíró és operatőr is)
- Nightfall (2010) (forgatókönyvíró is)
- Tíz év múlva (2011) vezető tanár-producer
- Repülj madár (2011)